

שיציל, ואילו בני ביתו הגדולים יכולים להציל לעצמם (תהלה לדוד שם, ו). ויכול להציל מכל מין ומין, שאם הציל בשר שיעור מזון שלש סעודות, יכול לחזור ולהציל דגים, שיכול לומר בדגים אני חפץ יותר מבבשר, וכן בכל המינים (שלטי גבורים ב, בשם ריא"ז). ■ להלכה, יכול להציל לכל אחד מבני ביתו (ביאה"ל הג"ל), ויכול להציל מכל מין ומין (משנ"ב שם, יב).

הַרְאִי לְבַהֲמָה לְבַהֲמָה, וכיון שמבואר בברכות (מ, א), שחייב להאכיל את בהמותיו קודם אכילתו, נמצא שצריך להציל גם לבהמתו מזון שלש סעודות (תפארת ישראל; תוספת שבת שלד, א). ויש סובר, שאין מציל לה מזון שלש סעודות, אלא הנצרך לה ליום אחד (ריטב"א; ריטב"א המיוחס לר"ק), שהחובה להאכיל לבהמתו קודם אכילתו, הוא רק אם היא רעבה (פתח הדברי שלד, ב). ואף אם לאדם רעבתן מצילים רק כשיעור אכילת אדם בינוני (ראה מש"כ לעיל ד"ה הראוי), לבהמה רעבתנית מצילים כפי רגילותה לאכול, שאדם שהוא בר-דעת יכול להבלג על צערו, ואילו בהמה צערה גדול (קצות השלחן קמא בדי השלחן ד. וראה שם ובמשנ"ב מהדו' דרשו שלד הע' 2 פרטים נוספים). ■ להלכה, מציל לבהמתו מזון שלש סעודות (ביאה"ל שלד, א ד"ה הראוי).

רְבִי יוֹסִי אוֹמֵר לְעוֹלָם מְצִילִין מְזוֹן שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת, שאף אם כבר אכל, מותר להציל מזון שלש סעודות, כי שבת זהו יום שאוכלים בו שלש סעודות, וההוצאה שהותרה כאן היא לחצר מעורבת (ראה להלן (קכ, א)) שמצד הדין היה מותר להציל אליה יותר משלש סעודות ורק משום גזירה אסרו זאת (רש"י). או שכיון שהותרה הצלתן של שלש סעודות למקצת שבת הותרה לכל השבת (מאירי). או משום שסובר שאם הגיע זמן המנחה ועדיין לא אכל שלש סעודות יכול להשלימן כעת, ולא פלוג רבנן והתירו תמיד הצלת מזון שלש סעודות בזמן המנחה (תפארת ישראל; שפת אמת). ודוקא אם לא אכל עדיין סעודה שלישית, אך אם כבר אכל, מודה רבי יוסי שאין מציל, שניכר שמציל לצורך חול (ריטב"א המיוחס לר"ק).

גְּמָרָא. מְכַדֵּי בְּהֵתֵירָא קִטְרָח נְצִיל טְפִי וְכוּ', שאמנם אסור להכין משבת לחול, אך כדי שלא יבוא לידי איסור כיבוי החמור, נתיר איסור זה. ומתרתת הגמ', שגם אם נתיר לו יש לחוש שיבוא לידי כיבוי, ואם כן לא הועלנו בהיתר זה כלום (חדש האביב [לנצל הפלא יועץ]).

אִי שְׂרִית לִיה אֶתִּי לְכַבְּוִי, בשוגג (ריטב"א; תוס' לעיל מה, א ד"ה מתוך). ואמנם אף אם יכבה לא יעבור על איסור דאורייתא, שהרי מכבה ואין צריך לאפרה הוא 'מלאכה שאין צריך לגופה' [האסורה לדעת רבי שמעון רק מדרבנן, והלכה כמותו], אך כיון שכביבו הוא שם מלאכה דאורייתא, ושייך בו איסור תורה כשצריך לאפרה, העמידו חכמים דבריהם כאילו הוא איסור תורה (ריטב"א כאן ולעיל מה, ב; ר"ן לעיל כ, ב בדפי הר"ף).

וּבְלִבְדָּ שְׂלֵא יְבִיא כְּלֵי אַחַר וְיִקְלוֹט כְּלֵי אַחַר וְיִצְרַף, ודוקא להציל יותר משלש סעודות אסור בכמה כלים, אך מזון שלש סעודות יכול להציל אפילו בכמה כלים, ואפילו לקלוט ולצרף (תוספת שבת שלד, ה, הובא במשנ"ב שלד, ט; חזו"א א"ח ס, א). ויש סוברים, שגם מזון שלש סעודות אסור בכמה כלים על ידי קליטה וצירוף (פמ"ג א"ח שלה משנ"ב א, וכתב שכן משמע ברמב"ם שבת כב, טז, והו"ד במשנ"ב שם).

אֵלָא אָמַר רַב אֲשֵׁי וְכוּ', שרבנן וכן בתירא סוברים שניהם כדעת רבי אליעזר שצריכים שני לחיים, וסוברים רבנן שזהו דוקא באוכלים ומשקים, אך בספר תורה מודה רבי אליעזר שמפני כבוד הספר די בלחי אחד להצלתו, וכן בתירא סובר שלהצלת ספר תורה אין צורך אפילו בלחי אחד [ומה שאומר רב אשי 'אבל לספר תורה בחד לחי סגי', היינו רק לדעת רבנן] (רש"י). וכיון שלהלכה אנו פוסקים כבית הלל שלהיתר מבוי די בלחי אחד או בקורה, אם כן בהצלת כתבי קודש בה אנו מקילים יותר, תהא ההלכה כבן בתירא שאין צורך אפילו בלחי אחד (בעל המאור, ותמה על הר"ף שפסק שאין הלכה כבן בתירא, אלא כרבנן שמצילין רק אם יש לחי אחד).

ויש סוברים, שרבנן וכן בתירא סוברים שניהם כדעת בית הלל, שלהיתר מבוי די בלחי אחד או בקורה [שאם לא כן היה לרב אשי לומר 'ותרויהו אליבא דרבי אליעזר', כפי שאמר רב חסדא], רק רבנן סוברים שאיננו מקילים בהצלת כתבי הקודש וצריך לחי או קורה, וכן בתירא סובר שמקילים, ואין צורך אפילו בלחי אחד. וכיון שרצתה המשנה להעמיד דבריה גם לרבי אליעזר הסובר שצריך שני לחיים, לא שנתה שמצילים אוכלים ומשקים למבוי שאינו מפולש, שהרי לדעתו מצילים אותם רק אם יש שני לחיים, ורק בהצלת כתבי הקודש הקילו שדי בלחי אחד, והלכה כחכמים שצריך לחי אחד (רמב"ן; רשב"א; ריטב"א).

■ להלכה, מצילים כתבי הקודש גם לחצר שלא עשו בה 'שיתופי מבואות', ובלבד שיהיה בה שלש מחיצות ולחי אחד [כדעת הר"ף והרמב"ם שהלכה כחכמים] [ש"ע א"ח שלד, ז], ויש שכתב הקהל בזמננו שאין רשות הרבים גמורה, שמוותר להוציא גם אם אין לחי כלל, בתנאי שיש שלש מחיצות [שלא יראה כדרך הוצאה גמורה] (שניה"צ שם, מג, ע"פ תוספת שבת).

מְשֻׁנְהָ. מְצִילִין מְזוֹן שְׁלוֹשׁ סְעוּדוֹת, לפי שחייב אדם לאכול שלש סעודות בשבת (ר"ק). ומצילים אפילו אם כבר יש לו מזון שלש סעודות. והראיה, וההלך (קכ, א) מבואר במשנה שקורא לאחרים לבוא ולהציל בשבילם, ומן הסתם יש להם מה לאכול (ריטב"א). ויש סובר, שמוותר רק אם אין לו מזון שלש סעודות, וכן מה שקורא לאחרים להציל, היינו באופן שאין להם מזון שלש סעודות (ר"ן ד"ה ת"ר שכן). ■ להלכה, נפלה דליקה בליל שבת, מצילים מזון שלש סעודות, ובשחרית מזון שתי סעודות, ובמנחה מזון סעודה אחת [כתנא קמא], ואפילו אם יש לו מה לאכול [כדעת הריטב"א] (משנ"ב שלד, י) [ומשקים רשאי להציל לצורך כל היום, שכל היום ראוי לשתייה (ביאה"ל שם, א ד"ה ובשחרית)].

הַרְאִי לְאֶדָם לְאֶדָם, ואפילו לחולה או לזקן שאוכלים מעט, או לרעבתן שאוכל הרבה, מצילים כשיעור אכילת אדם בינוני (רשב"א ד"ה מצילים מיום הכיפורים, ומגיד משנה שבת כג, כה, בשם הירושלמי), שמא החולה יתרפא, והזקן יתחדשו כנשר נעוריו (קרנן העדה), או משום דלא פלוג רבנן, בין להקל בין להחמיר (משנ"ב שלד, טו), ויש סובר, שרעבתן מציל כדי מזונו (הגר"א שם, ו, כגירסתו בירושלמי). ■ להלכה, מצילין לחולה או זקן, וכן לרעבתן, כשיעור אכילת אדם בינוני [כדעת הרשב"א והמגיד משנה] (ש"ע א"ח שלד, ה).

ויש להסתפק אם יכול להציל גם לכל אחד מבני הבית שרגיל להאכילם (פמ"ג שם א"א ד), ויש סובר, שאם יכול להציל לבהמתו, ק"ו לבני ביתו (ביאה"ל שם, א ד"ה כדי, ומוכיח כן אף בדעת תוס'). ויש סובר שבני ביתו הגדולים גרועים מבהמתו, שלבהמתו אין מי